

Maria Chańska, Wojciech Seroka

ZMIANY CZĘSTOŚCI HOSPITALIZACJI Z POWODU CHORÓB UKŁADU KRĄŻENIA, URAZÓW I ZATRUĆ ORAZ CHORÓB NOWOTWOROWYCH W POLSCE W LATACH 1979–1993

Zakład Statystyki Medycznej Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie
Kierownik: *dr P. Goryński*

Przedstawiono wyniki analizy zmian częstości hospitalizacji chorób, które od lat są najczęstszą przyczyną zgonów. Liczba przypadków leczonych w szpitalach z powodu chorób układu krążenia i nowotworów wzrasta a wzrost ten nie wynika tylko z faktu, że populacja Polski staje się coraz starsza. Wydaje się, że nie są w pełni zaspokajane potrzeby w zakresie hospitalizacji w odniesieniu do analizowanych chorób.

Choroby układu krążenia, nowotwory złośliwe oraz urazy i zatrucia są od lat w Polsce (podobnie jak w innych krajach rozwiniętych) najczęstszymi przyczynami zgonów.

Istniejące dane na temat częstości występowania chorób wśród całej ludności są fragmentaryczne i ukazują tylko pewne aspekty tego zagadnienia. W tej sytuacji cennym źródłem informacji są dane dotyczące pacjentów leczonych w szpitalach gromadzone w Ogólnopolskim Badaniu Chorobowości Szpitalnej, które można wykorzystać w analizie występowania w populacji chorób, będących najczęstszymi przyczynami zgonów.

Informacje dotyczące chorobowości szpitalnej nie pozwalają na dokładne określenie rozpowszechnienia chorób w całej populacji. Wynika to z selekcji przyjęć do szpitala, która może być uwarunkowana: ciężkością przebiegu choroby, względnie możliwością ustalenia rozpoznania i zapewnienia właściwego leczenia poza szpitalem jak również ograniczoną liczbą łóżek szpitalnych na danym terenie. Jednak informacje o chorobowości szpitalnej mają tę zaletę, że są zbierane rutynowo w sposób jednolity na terenie całego kraju i zawierają dokładną diagnozę a zatem zmiany częstości występowania poszczególnych chorób wśród ogółu leczonych w szpitalach oraz zmieniające się wartości współczynników hospitalizacji, odzwierciedlają w pewnej mierze zmiany w stanie zdrowia ludności kraju.

MATERIAŁ I METODY

Wykorzystane w pracy dane pochodzą z Ogólnopolskiego Badania Chorobowości Szpitalnej i obejmują 10% próbę hospitalizowanych przypadków wypisanych lub zmarłych w szpitalach Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej oraz kolejowych.

Dokładny opis badania przedstawiono w innej publikacji (1). Analizę przeprowadzono dla następujących grup i jednostek chorobowych (nr wg IX Rewizji MKCHUiPZ): choroby układu krążenia (390–459), choroba nadciśnieniowa (401–405), niedokrwienność choroby serca (410–414), choroby naczyń mózgowych (430–438), miażdżycy (440), nowotwory złośliwe (140–208), nowotwór złośliwy tchawicy, oskrzela i płuca (162), nowotwór złośliwy sutka u kobiet (174), nowotwór złośliwy szyjki macicy (180), urazy i zatrucia (800–999). Trzy z nich stanowią klasy główne chorób, które (jak wspomniano wyżej) obejmują najczęstszą przyczynę zgonów. O wyborze pozostałych grup, występujących wewnątrz klas, decydowała stosunkowo duża częstość hospitalizacji.

Współczynniki hospitalizacji standaryzowano wg wieku stosując bezpośrednią metodę standaryzacji, a za populację standardową przyjęto „standard europejski”. Analizę prowadzono osobno dla mężczyzn i kobiet.

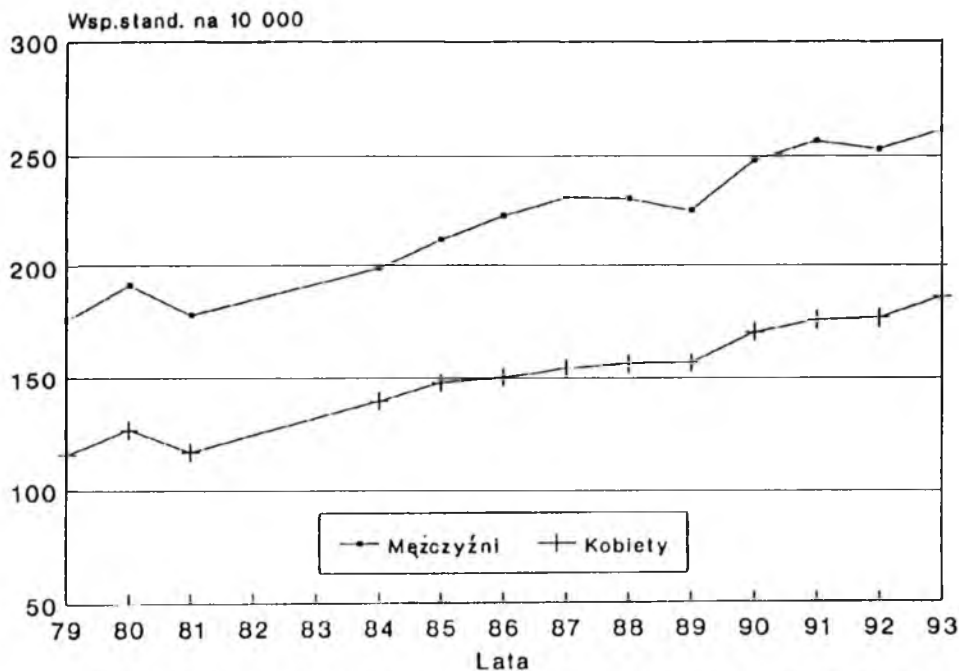
W celu oceny, czy obserwowane zmiany w częstości hospitalizacji jakie zaobserwowano w latach 1979–1993 można uznać za „zadowalające”, z punktu widzenia stanu zdrowia populacji, skonstruowano wskaźnik „hospitalizacje/zgony”, otrzymany w wyniku podzielenia liczby hospitalizowanych na 100 tys. populacji przez liczbę zgonów na 100 tys. populacji. Wskaźniki te policzono dla wszystkich analizowanych rozpoznań, osobno wśród mężczyzn i kobiet dla roku 1980 i 1989 w Polsce i Stanach Zjednoczonych. O wyborze kraju do porównania zdecydowało duże podobieństwo systemu Badania Chorobowości Szpitalnej z National Hospital Discharge Survey w Stanach Zjednoczonych co umożliwiło przeprowadzenie analizy porównawczej (6). Natomiast rok 1989 był ostatnim rokiem dla którego dostępne były informacje o zgonach według przyczyn w USA.

WYNIKI

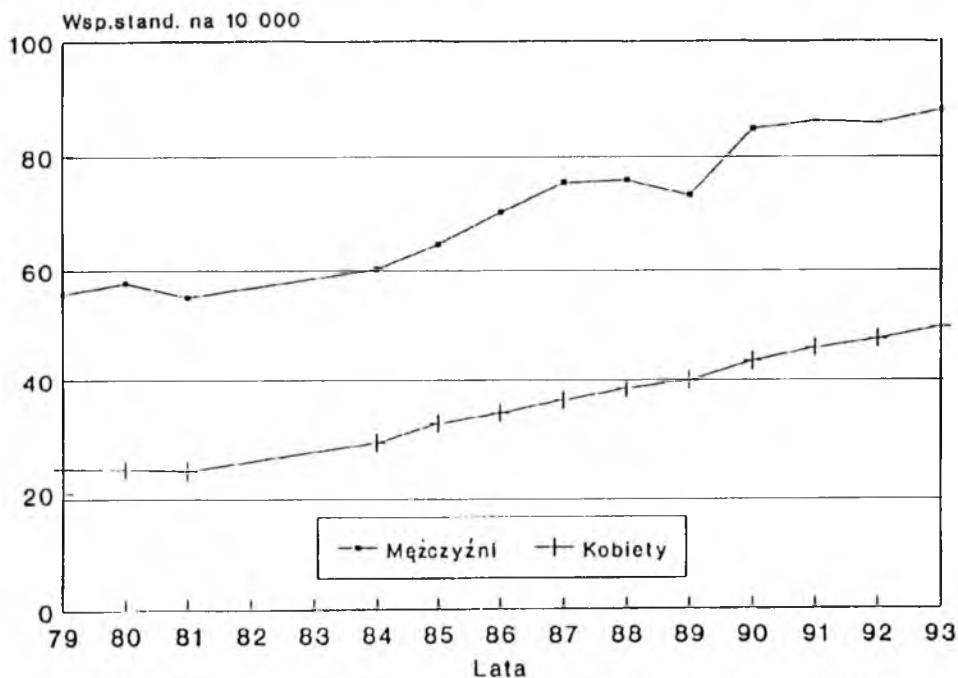
Choroby układu krążenia

Od 1984 r. choroby układu krążenia, po wyprzedzeniu chorób układu trawienno-go, stały się najczęstszą przyczyną hospitalizacji. W latach następnych udział tych chorób wśród hospitalizowanych stale wzrastał, przeciętnie o 3% rocznie podobnie wśród mężczyzn jak i kobiet, niezależnie od tego, że populacja polska stawała się coraz starsza (ryc. 1). W 1993 r. pobyty w szpitalach związane z chorobami układu krążenia stanowiły u mężczyzn 20% a u kobiet 16% wszystkich hospitalizacji (w roku 1979 odpowiednio 15% i 11%). Współczynnik hospitalizacji osiągnął poziom 208 mężczyzn, oraz 190 kobiet na 10 000 osób danej płci (w 1979 r. odpowiednio 134 i 111).

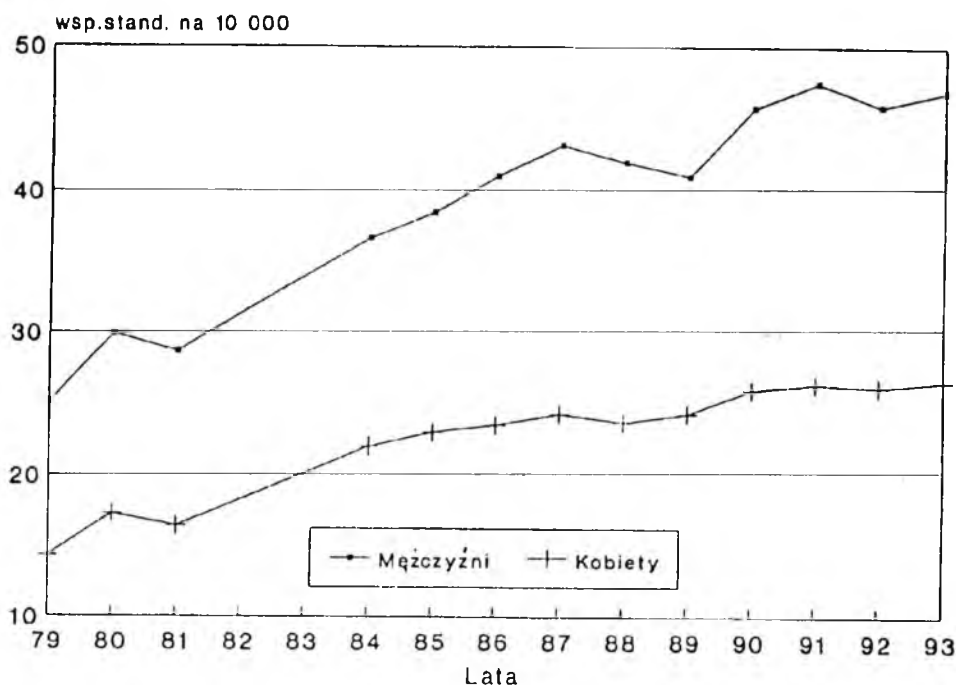
Z klasy chorób układu krążenia najczęściej hospitalizowane są przypadki niedokrwiennej choroby serca. W 1993 r. było to 71 przypadków u mężczyzn i 49 u kobiet na 10 000 populacji danej płci (w 1979 r. odpowiednio 42 i 23). Po wykluczeniu zmian jakie nastąpiły w analizowanym okresie, w strukturze wieku populacji największy wzrost pobytów w szpitalu z tej przyczyny nastąpił w drugiej połowie lat osiemdziesiątych (ryc. 2).

Ryc. 1. Hospitalizacja w Polsce z powodu chorób układu krążenia w latach 1979-1993

Ryc. 2. Hospitalizacja w Polsce z powodu niedokrwiennej choroby serca w latach 1979-1993

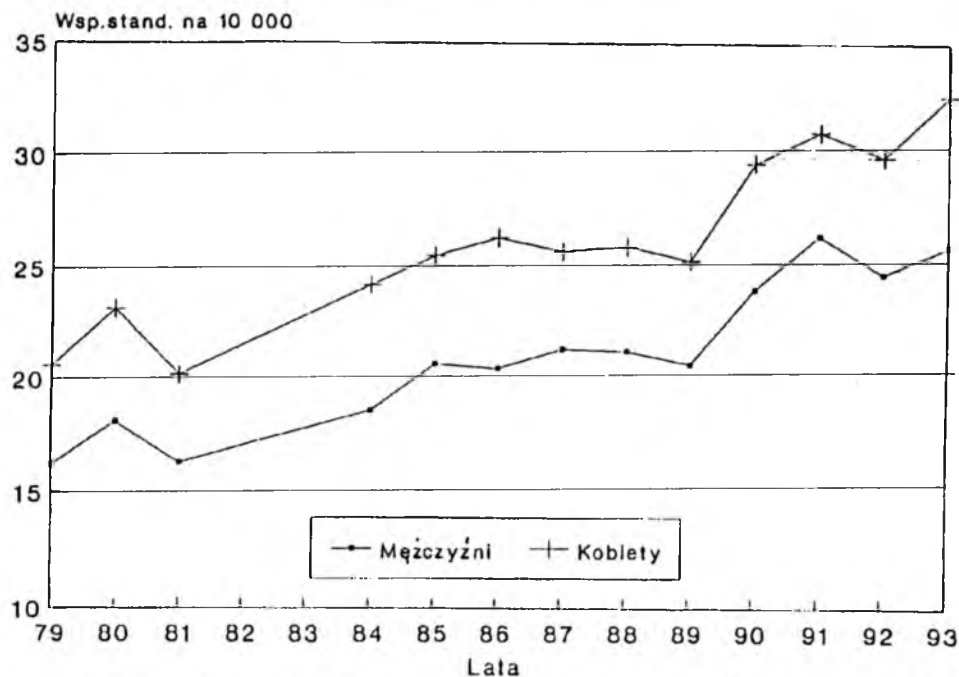

Ryc. 3. Hospitalizacja w Polsce z powodu miażdżycy w latach 1979–1993

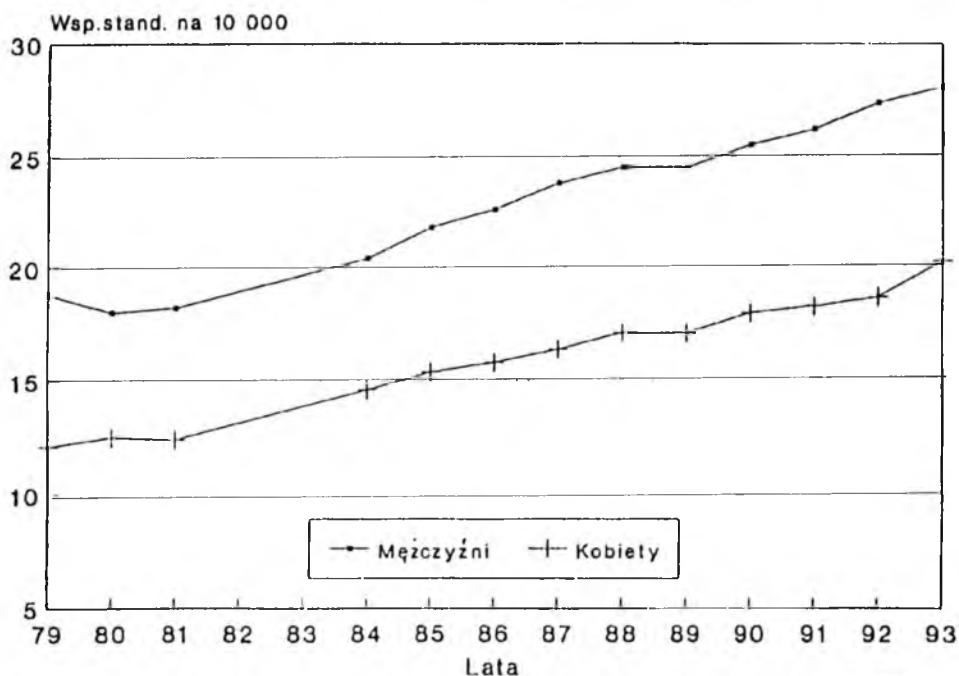
Na drugim miejscu, w klasie chorób układu krążenia, występowały przypadki miażdżycy. Rzeczywiste współczynniki hospitalizacji z tej przyczyny były zbliżone wśród mężczyzn i kobiet i wynosiły ponad 30 przypadków na 10 000 osób danej płci. Miażdżycą jest jednak głównie chorobą wieku starczego, zatem mężczyźni, którzy żyją w Polsce o około 9 lat krócej niż kobiety mają mniejsze szanse dożyć wieku w którym rozwija się miażdżycą. Po uwzględnieniu różnic w strukturze wieku mężczyzn i kobiet okazuje się, że mężczyźni chorzy na miażdżycę znacznie częściej leczeni są w szpitalach a ponadto ich liczba szybciej rośnie (ryc. 3).

Dalsze miejsce w grupie chorób układu krążenia zajmowały pobyty w szpitalach z powodu choroby nadciśnieniowej. W analizowanym okresie przyczyna ta częściej występowała wśród kobiet niż mężczyzn. W 1993 wskaźnik wynosił u kobiet 31 i u mężczyzn 22 przypadki na 10 000 (w 1979 r. odpowiednio 19 i 13 przypadków). Najwyższy wzrost częstości hospitalizacji z powodu choroby nadciśnieniowej, po wykluczeniu faktu, że populacja staje się coraz starsza wystąpił na początku lat dziewięćdziesiątych (ryc. 4).

Choroby naczyń mózgowych są czwartą w kolejności przyczyną pobytów w szpitalach z grupy chorób układu krążenia. Rzeczywiste współczynniki hospitalizacji z powodu choroby naczyń mózgowych były zbliżone wśród mężczyzn i kobiet i wynosiły w 1993 r. około 22 przypadki na 10 000 osób danej płci w porównaniu z 1979 r. u mężczyzn 14 a u kobiet 12 przypadków. Natomiast standaryzowane współczynniki hospitalizacji (wykluczające różną strukturę wieku mężczyzn i kobiet w polskiej populacji) są o około 40% wyższe dla mężczyzn.

Ryc. 4. Hospitalizacja w Polsce z powodu choroby nadciśnieniowej w latach 1979–1993

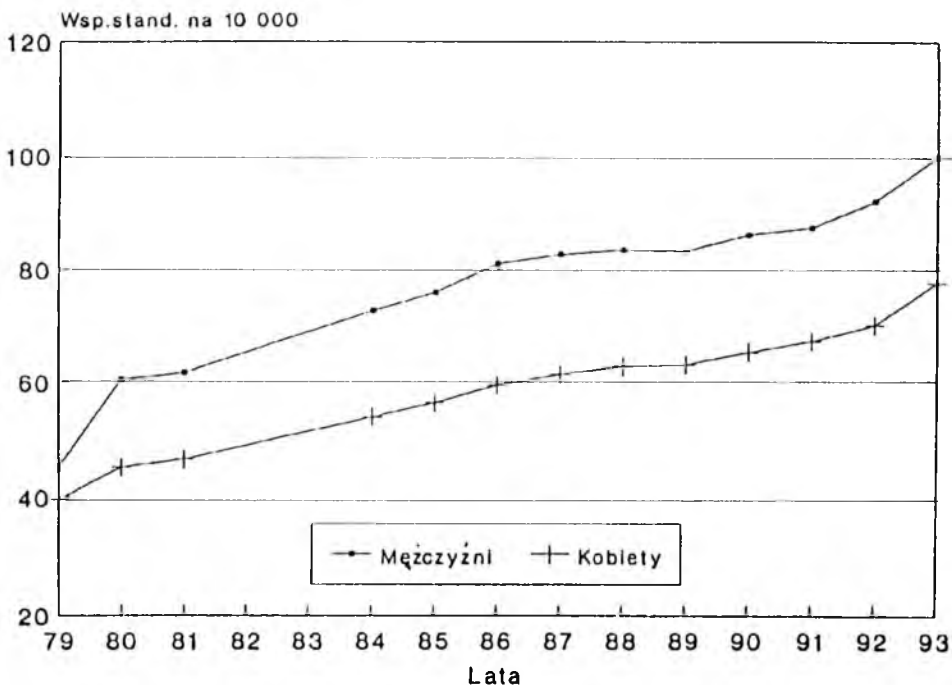

Ryc. 5. Hospitalizacja w Polsce z powodu chorób naczyń mózgu w latach 1979–1993

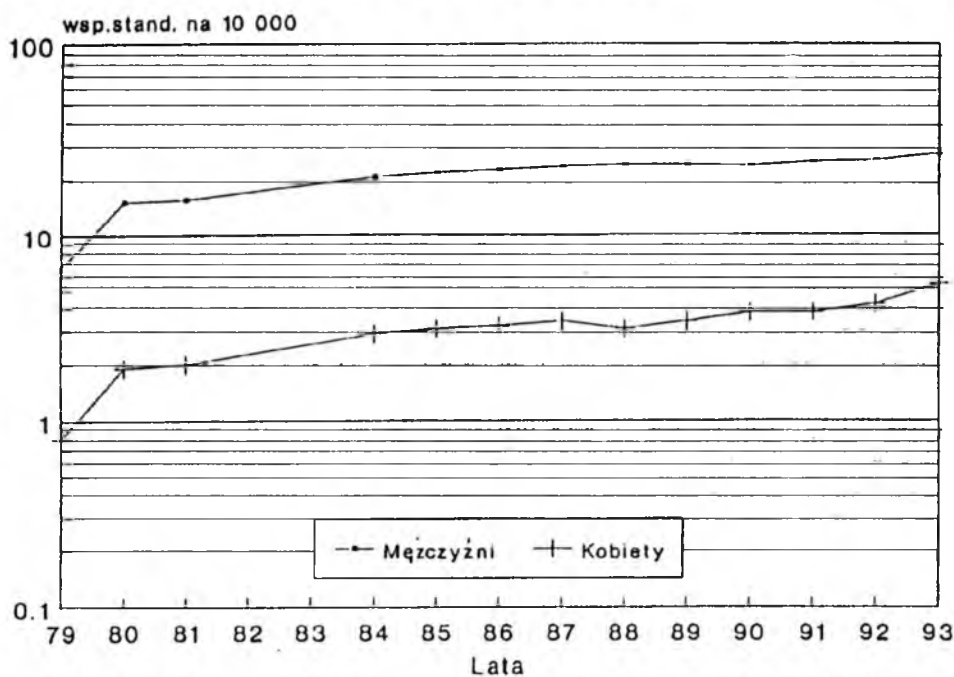
Nowotwory złośliwe

Choroby nowotworowe w całym okresie badania a więc w latach 1979–1993 zajmowały szóstą pozycję wśród innych klas rozpoznań. Udział tych chorób wśród przyczyn pobytów w szpitalach zwiększył się w latach 1979–1993 dwukrotnie (ryc. 6). Obecnie co 13 przypadek wśród mężczyzn i co 16 wśród kobiet jest hospitalizowany z powodu nowotworów złośliwych, od 1980 r. choroba ta występowała częściej u mężczyzn niż kobiet. Rzeczywiste współczynniki hospitalizacji w 1993 r. wynosiły 83 wśród mężczyzn i 76 wśród kobiet na 10 000 osób danej płci (w 1979 r. odpowiednio 35 u mężczyzn i 37 u kobiet). Po wykluczeniu różnic w strukturze wieku mężczyzn i kobiet z powodu nowotworów złośliwych hospitalizowano częściej mężczyzn, w ostatnich latach o około 30%.

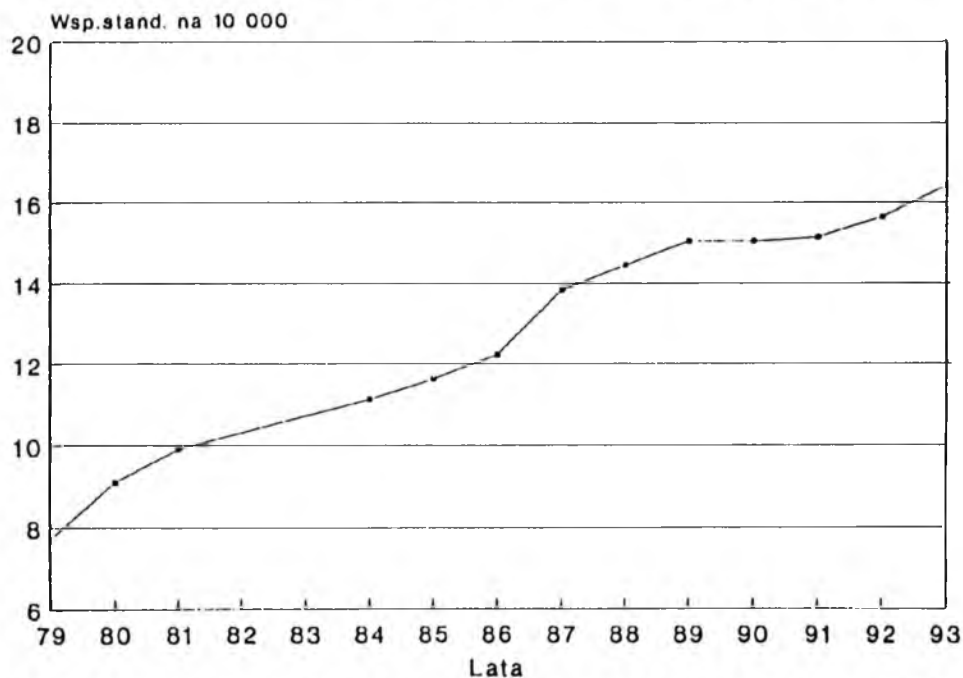
Spośród ponad 300 tys. przypadków nowotworów złośliwych leczonych w szpitalach w 1993 r. ponad 50 tys. stanowiły nowotwory złośliwe płuc a ponadto w latach 1979–1993 najszybciej rósł ich udział spośród najczęściej spotykanych umiejscowień. W analizowanym okresie mężczyźni kilkakrotnie częściej niż kobiety przebywali w szpitalach z tej przyczyny. W ostatnich dwóch latach różnica ta nieznacznie się zmniejsza (ryc. 7). Rzeczywiste współczynniki hospitalizacji z powodu nowotworu złośliwego płuc wynosiły w 1993 r. 22 wśród mężczyzn i 5 wśród kobiet. Uwzględnienie odmiennej struktury wieku mężczyzn i kobiet pogłębia jeszcze tę różnicę.

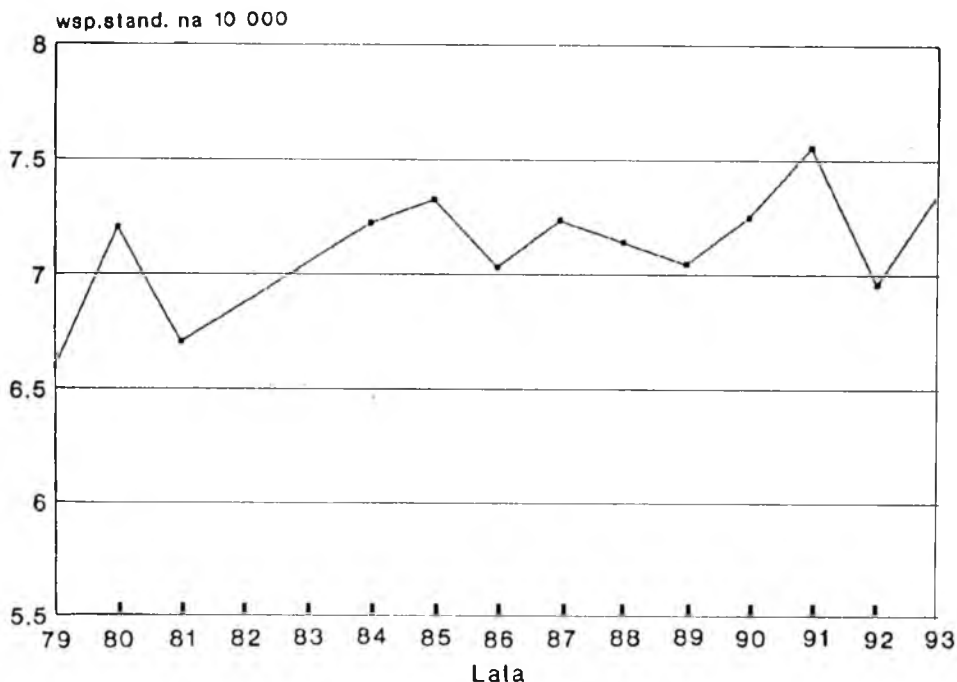
Ryc. 6. Hospitalizacja w Polsce z powodu nowotworów złośliwych w latach 1979–1993

Ryc. 7. Hospitalizacja w Polsce z powodu nowotworów złośliwych płuca w latach 1979–1993

Ryc. 8. Hospitalizacja w Polsce z powodu nowotworów złośliwych sutka u kobiet w latach 1979–1993

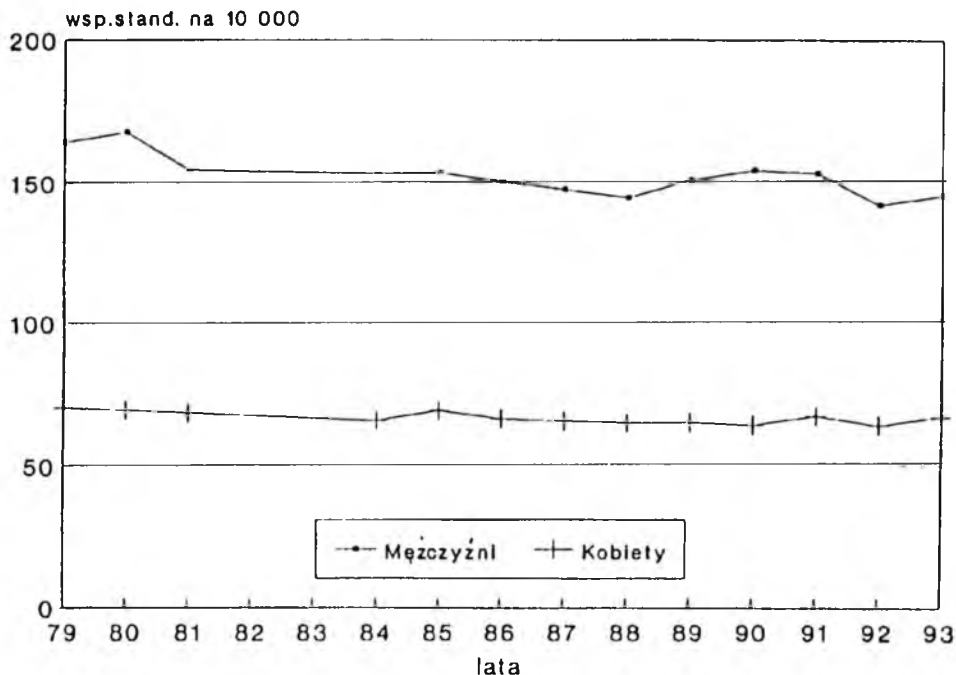
Ryc. 9. Hospitalizacja w Polsce z powodu nowotworów złośliwych szyjki macicy w latach 1979–1993

Pobyt kobiet w szpitalach z powodu nowotworów złośliwych najczęściej związany był z nowotworem sutka (ryc. 8). W 1993 r. hospitalizowano 15 na 10 000 kobiet w porównaniu z 7 w 1979 r. W całym analizowanym okresie obserwowany był systematyczny wzrost liczby kobiet leczonych w szpitalach z powodu nowotworu złośliwego sutka, największy w latach 1987–1990.

Hospitalizacje kobiet związane z nowotworem złośliwym szyjki macicy były dwukrotnie rzadsze niż z powodu nowotworu sutka. Rzeczywisty współczynnik hospitalizacji w 1993 r. wynosił 7 na 10 000 kobiet w porównaniu z 6 w 1979 r. W całym analizowanym okresie częstość hospitalizacji z powodu nowotworu złośliwego szyjki macicy pozostawała na stałym poziomie, a niewielki wzrost wartości rzeczywistych współczynników pomiędzy rokiem 1979 i 1993 był związany z faktem starzenia się populacji kobiet (ryc. 9).

Urazy i zatrucia

Urazy i zatrucia należą do jednej z częstszych przyczyn hospitalizacji. W 1979 r. przyczyny te zajmowały trzecie miejsce, w latach 1980–1983 oraz 1989–1991, czwarte miejsce natomiast w latach 1984–1988 a w latach 1992–1993 przesunęły się na miejsce piąte. W klasie urazów i zatruc ponad 40% przypadków stanowią złamania. Rzeczywiste współczynniki hospitalizacji z powodu urazów i zatruc wynosiły w 1993 r. 145 mężczyzn i 68 kobiet na 10 000 osób danej płci, w 1979 r. odpowiednio 165 mężczyzn i 70 kobiet. W całym analizowanym okresie częstość przypadków leczonych

Ryc. 10. Hospitalizacja w Polsce z powodu urazów i zatruc w latach 1979–1993

w szpitalach z powodu urazów i zatruc pozostawała na stałym poziomie i dwukrotnie częściej była to przyczyna hospitalizacji mężczyzn niż kobiet.

PODSUMOWANIE

Liczba przypadków leczonych w szpitalach w latach 1979–1993 wzrasta, dotyczy zwłaszcza hospitalizacji z powodu chorób układu krążenia i nowotworów złośliwych a więc chorób, które od lat są najczęstszą przyczyną zgonów. Wzrost ten nie wynika tylko z faktu, że populacja polska staje się coraz starsza. W analizowanym okresie szybciej rosły rzeczywiste współczynniki hospitalizacji niż umieralności z powodu całej klasy chorób układu krążenia i nowotworów złośliwych.

Użyty w analizie wskaźnik „hospitalizacja/zgony” pokazuje relację pomiędzy liczbą przypadków hospitalizowanych a liczbą zgonów w tym samym roku. Większe wartości tego wskaźnika mogą wskazywać na swobodniejszy dostęp do specjalistycznej skutecznej opieki medycznej.

Porównanie wskaźników „hospitalizacja/zgony” dla Polski i Stanów Zjednoczonych dla 1980 r. wykazało, że wskaźniki te były wyższe w USA niż w Polsce dla wszystkich analizowanych rozpoznań z wyjątkiem niedokrwiennej choroby serca, w której wskaźniki dla mężczyzn były zbliżone w obu krajach, natomiast dla kobiet wskaźnik był wyższy w Polsce. Takie samo porównanie przeprowadzono dla roku 1989. Wskaźniki „hospitalizacja/zgony”, zwiększyły się w 1989 r., w porównaniu z rokiem 1980 w obu krajach dla

wszystkich analizowanych rozpoznań chorób układu krążenia ale tempo tych zmian nie było jednakowe. W wyniku tego pogłębiła się jeszcze niekorzystna ocena sytuacji w Polsce dotycząca leczenia w szpitalach przypadków chorób układu krążenia a zwłaszcza ostrego zawału serca.

Wskaźnik „hospitalizacje/zgony” w urazach i zatruciach zmniejszył się w 1989 r. w Polsce i USA ale pozostawał nadal wyższy w USA zwłaszcza dla kobiet.

Natomiast korzystniejsze zmiany w relacji hospitalizacje/zgony, między rokiem 1980 a 1989 wystąpiły w Polsce w porównaniu z USA dla nowotworów złośliwych.

Reasumując należy stwierdzić, że mimo stałego wzrostu liczby przypadków leczonych w szpitalach nie są zaspokajane w pełni potrzeby w tym zakresie zwłaszcza w przypadku chorób układu krążenia.

M. Chańska, W. Seroka

CHANGES IN THE HOSPITALIZATIONS
OF THE CIRCULATORY SYSTEM DISEASES, MALIGNANT NEOPLASM INJURY
AND POISONING IN POLAND IN THE YEARS 1979-1993

SUMMARY

For years, the main cause of deaths in Polish population have been malfunctions of the circulatory system diseases, injury and poisoning, malignant neoplasm. It is causing more and more concern, especially of circulatory system diseases.

Lot of different factors affect mortality statistics, one off then is accessibility to the use hospital care.

Changes in the frequency of hospital discharge, at ICD-9: (390-459), (401-405), (410-414), (430-438), (440), (140-208), (162), (174), (180), (800-999) in the year 1979-1993, have been discussed in this analyzes.

PIŚMIENNICTWO

1. *Chańska M.* i inni: *Zdrowie Publ.*, 1995, nr 1. – 2. *Chańska M., Krzyżanowski M., Wojtyniak B.*: *Zdrowie Publ.*, 1978, t. 89 nr 12. – 3. *Goryński P., Roszkowska H.*: *Przeg. Epid.*, XLIII, 1989, 4. – 4. *Goryński P., Roszkowska H.*: *Przeg. Epid.*, XLIII, 1989, 4. – 5. *Goryński P., Roszkowska H.* i inni: *Przeg. Epid.* XLIII, 1993, 4. – 6. *Kozak L., Bacon W.E., Krzyżanowski M., Wojtyniak B.*: *Vital and Health Statistics. Series 5, No 2. DIHS publ. No (PHS) 88-1478.* Washington 1988. – 7. *Krzyżanowski M., Chańska M.*: *Zdrowie Publ.*, 1986, t. 97, nr 7. – 8. *Roszkowska H., Goryński P.*: *Przeg. Epid.*, XLIII, 1989, 4. – 9. *Wojtyniak B., Roszkowska H.*, i inni: *Przeg. Epid.*, XLVII, 1993, 4.

Adres: Zakład Statystyki Medycznej Państwowego Zakładu Higieny
ul. Chocimska 24, 00-791 Warszawa